

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . .	12 kor.
Félévre	6 „
Negyedévre	3 „
Egy szám ára	24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hirdetés díja:

Egész oldal	16 kor.
Fél oldal	8 „
Negyed oldal	4 „
Nyolczad oldal	2 „

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:

HAJTS BÁLINT.

A züllött viszonyok okairól.

(Folytatás.)

Áttérek már most annak a fejtegetésére, vajjon a züllött viszonyokért mennyiben terheli felelősség a világi elemet.

Megemlíti az egyik cikkíró úr azt, hogy a világi elem nem igen mutogatja magát a templomban. Hát bizony ez igaz, valamint az is igaz, hogy ez a körülmény egy cseppet sem használ egyházunk ügyének. Én azonban a templomkerülésért nem teszem kizárólag a világi elemet felelőssé, hanem gazdasági viszonyainkban is találok magyarázatot.

Kikből áll ugyanis manapság egyházunk világi eleme? Bizony, már csak kis részben áll a vagyonos közép birtokosokból, hanem inkább ügyvédek, orvosok s köztisztviselők-ből, szóval a diplomájával kenyerét kereső egyénekből. Mindezeknek a hivatásuk pedig olyan, hogy már ennél fogva is a nép bajaival kell foglalatzkodniok. A nép pedig mikor keresi fel őket? Akkor a mikor nem futkoshat a kenyér után, t. i. vasárnapokon. Akit pedig hivatása vasárnapokon tart lekötvé, az igen természetesen, vasárnapokon nem is igen járhat a templomba.

Itt van az intelligencia templomba nem járásának a kézzel fogható oka.

Meggyőződésem a most előadottak folytán különben az, hogy isteni tiszteleteink látogatottságát csak akkor biztosíthatjuk, ha ez isteni tiszteletek idejét a nap alkalmasabb szakába helyezzük át. Ezért jósolhatunk szép jövőt a vallásos estéknek is.

Az intelligens világi elemet illetőleg az a panasz már alaposabb színben tűnik fel,

hogy egyházunk közügyei iránt nem igen tanusít érdeklődést.

Ebben a tekintetben is kénytelen vagyok azonban a világi elemünknek azt a részét megvédelmezni, amely munkával túlterhelt voltánál fogva nem képes mellékes foglalatosságként az egyház ügyeivel törődni.

Ámde tény az is, hogy e mentő körülmény számitásbavétele mellett is, egyházunk tagjai felette csekély számmal mutatnak érdeklődést.

Ennek a tünetnek az okát általában a közügyek iránt uralkodó érzéketlenség körülményében látom.

Mégis mint kissé feltűnő jelenségre mutattam már rá e lapok hasábjain az 1902. évi október hóban megjelent közleményemben arra, hogy az ev. ref. testvér egyházban a világi elem az egyházi közügyekben élénkebben vesz részt. Ez a körülmény pedig annál sajátságosabbnak tűnt fel előttem, minél bizonyosabb az, hogy a két testvér egyház hitelvei s egyház alkotmánya egymástól csak nagyon kevésbé térnek el. Mindaddig tartott e kérdés feletti tépelődésem, amíg e jelenség okait a szellemiek terén kutattam. Mihelyt e teret elhagytam, azonnal megnyílt előttem a világosság.

A baj főoka véleményem szerint abban van, hogy a világi tisztviselők kiválasztásánál az egyházi választó közönség nem követ teljesen helyes elveket.

Az egyház érdekében álló, természetes gondolkodásnak arra az eredményre kellene bennünket vezetni, hogy a kiválasztandó egyénben a hitbuzgóságot s önzetlen lelkese-
dést kívánjuk meg elengedhetetlen kellékül

Pedig bizony a választó közönség, — első sorban legalább, — nem ezekre a kellekre helyezi a súlyt.

Hát mire? Kérdezheti az olvasó.

Sem a hitbuzgóságra, sem a lelkesedésre, hanem a jelölt áldozatképességére.

Hogy aztán a jelölt bir e az egyházi alkotmánynak és az egyházi törvénykezésnek kellő ismeretével s van e benne elég akaraterő, van e benne elég bátorság arra, hogy adandó alkalmakkal az egyház ügyeért helyt álljon, az egyház ügyeért sikra szálljon, ezeket már másod-harmadrendű kérdéseknek tekintik. A fődolog az, hogy a templom és iskola építésekre s egyéb célokra minél sikeresebben lehessen a felügyelő urat megpumpolni.

Ezért van egyházunknak számos olyan világi tisztviselője, aki ez ügybuzgóságot csengő ércel váltja meg s ekkor nem kell magát a néha-néha előforduló és felfogása szerint kellemetlenösszeütközéseknek kitenni. Ismertem egyházközségi felügyelőket, akik az egyházmegyei közgyűléseken soha sem voltak láthatók s elmaradásukat egyházközségük tagjai zokon sem vették.

Miért? Mert úgy gondolkodtak, hogy a felügyelő úr kötelességének már azzal tett eleget, ha az egyházközség céljaira anyagi áldozatot hoz. Hogy pedig az egyházmegyei közgyűléseken, melynek pedig már a törvény-nél fogva, szavazati joggal biró tagja, — képviseli e az egyházközség érdekét, ez már mellékes kérdés. Ezt a felügyelő magán ügyének tekintik. Sőt talán jobban is szeretik, ha a felügyelő úr innét távol marad, mert hátha, törvényadta jogával élve, feltalálja az egyházközség pénztára ellen, utazási és napi költségeit számítani.

A világi elemnek ez a része pedig, amelyet csak az ügyszeretet lelkesíthet, visszavonulásra van utalva, mert a legszükségesebbnek tartott minősítéssel t. i. a vagyoni minősítéssel nem rendelkezik, visszavonulásra van utalva azért mert nála ugyan „*a lélek kész, de a zseb erőtelen.*“

A törvény ugyan előírja, hogy a közgyűlésekre megbízólevéllel ellátott kiküldötteknek, költségeik megtérítendőek. Ámde a gyakorlat a világi elemre nézve ezt a jogot

akként szoritotta meg, hogy a világi küldöttektől zokon veszik, ha utazási s napi költségeiket felszámítják. Pedig nemcsak egyházkerületeink, hanem egyházmegyéink egyike-másika is oly nagy területre terjednek, s ennek folytán a közgyűlésre megjelenhetés és ott időzés költségei oly tetemes összegre rugnak, hogy egészen természetesnek találhatjuk azt, hogy a megtérítés hiánya a szerényebb anyagi helyzetben levő egyéneket távol tartja.

Ennek a körülménynek tulajdonítandó az a jelenség is, hogy a szerint amint évenként más-más vidéken tartják az egyházkerületi közgyűléseket, a szerint változik a világi elem képe is a közgyűléseken. Más a vidék, más a közönség. A távolabb lakók nem birván a költségek viselését, kénytelenek otthon maradni, holott költségeik, helyesen kész kiadásaik megtérítése esetén a közgyűlésekről bizonyára nem hiányoznának.

A költségek megtérítése esetén nem történhetné meg az sem, amit egy nagy területre terjedő egyházmegyében évente tapasztalok, hogy t. i. ott a világi elem úgy szólván képviselve sincsen. Nem észlelhetnők ugyanabban az egyházmegyében azt a sajtáságos tényt, hogy az egyházközségek nagy részében a felügyelői tisztség már évek óta nincsen betöltve.

Véleményem az, hogy helytelenül cselekedtek azok a világi tisztviselők, akik, ha anyagi erejük ezt meg is engedte, kiadásaik megtérítését a törvény értelmében nem követelték s ezzel az egyházközségeket ahhoz a gondolathoz szoktatták hozzá, hogy a világi tisztviselőknak és küldötteknek a közgyűlésen megjelenés céljából szükséges kiadásaikat felszámítani nem illik.

Sokkal helyesebb lett volna e helyett az egyházközségek által megtérítendő kiadásoknak megfelelő összeget egyéb jótékony egyházi vagy iskolai célra adományozni.

Azt hiszem, hogy egy Maecenásra nézve még nem érdem az, hogy ő Maecenás bir lenni s a Maecenás, maecenáskodásával az egyház irányában fogadott kötelességének még nem tett eleget.

A Maecenasok választásának elve beválthatott a multban azért, mert akkor még

elegen voltak olyanok, akik birtak Maecenások lenni. Beválhatott az elv azért is, mert a letűnt kor Maecenásei nemcsak birtak, hanem akartak is függetlenek lenni.

A mai korban azonban folyton fogy az az osztály, melyből a Meecenások kerültek, aztán a jelen korban a nagyobb vagyонуak sem vágnak igen a függetlenség után, mostanában a nagy vagyону a nagy vagyонhoz szeret simulni, a gyöngék istápolása helyett az erősekhez húzódik s így természetesen az uralkodó társadalmi és politikai pártok mellé áll akkor is, ha az uralkodó irány az egyház érdekének nem kedvez.

Annak tehát, hogy az egyháznak nincsenek tetterős világi tisztviselői, maguk a választók az okai.

Ha csillogó Maecenásokat választottak, úgy ne panaszkodjanak a miatt, hogy az egyháznak nincsenek bátorlelkű Brutusai.

Most pedig nézzünk be egy kicsit az ev. ref. testvéregyház viszonyaiba.

Miért vesznek ott számosabban részt az egyházi ügyek intézésében és a tanácsközásokban?

Azért, mert az ev. ref. testvéregyház gondoskodik róla, hogy a világi tisztviselők és küldöttek is elnyerjék, ha nem is fáradságuk jutalmát, hanem kiadásaik megtérítését s náluk nemcsak a törvényben, de a köztudatban is fenn áll az a szabály, hogy az illetőknek kiadásaik megtérítéséhez teljes joguk van.

Ezért én ajánlatosnak tartom azt, hogy világi tisztviselőink s közgyűlési küldötteink felszólíttatnának arra, hogy az egyházkerületi közgyűlésen megjelenés céljából szükséges kiadásaiknak megfelelő összeget az egyházmegyei pénztár terhére felszámítani el ne mulasszák.

Nehézség csak az egyházmegyei közgyűlés kiadásainak megtérítésénél jöhet elő, amennyiben ezeket a kiadásokat az egyes egyházközségek pénztárai kötelesek fedezni, egyházközségeink tagjai pedig rossz szemmel néznek arra a világi férfira, aki kiadásait az egyházközséggel szemben felszámítja.

Mínthogy az illető világi férfi helyzetét ez a körülmény meglehetősen megingatja, ebben a tekintetben javaslatom az, hogy ezek

a kiadások ne az egyházközségek pénztárából, hanem az egyházmegyei pénztárból utaltassanak ki, viszont pedig az egyes egyházközségek szolgáltatassanak be egy fix összeget a egyházmegyei pénztárba az egyházmegyei közgyűlés terheihez hozzájárulás címén.

Ez uton elérhetjük azt, hogy az egyházközségek mit sem tudnának arról s mi beleszólásuk sem lehetne abba, hogy kiknek a részére történtek kiutalások s ez az egyházközségekre nézve sérelmes sem lenne, mert az évenkénti hozzájárulás összege akkor sem kevesbednék, ha az egyházmegyei közgyűlés alkalmából kevesebb felszámítás történik.

A világi elemnek, kiadásainak megtérítése iránti igényét már azért is jogosnak és méltányosnak tartom, mert a világi elem minden anyagi jutalmazás vagy arra kilátás nélkül szolgálja egyházát, de arra sem tudok példát, hogy az egyházi elemnek azok a tagjai, — a kiket az Isten anyagi javakkal bőven áldott meg, — kiadásaik megtérítéséről lemondtak volna.

Szent meggyőződésesem ez, hogy ha az ajánlott eljárási módot elfogadjuk, úgy közgyűléseinken nemcsak a vagyonilag képes, hanem a csupán nemes hivatásérzettől áthatott egyéneket is fogjuk tekintélyesebb számban láthatni.

Az egyház éltének nemcsak kenyér, de erőt adó bor is kell.

Boreas.

Az 1604. évi XXII. tc. története.

Háromszáz esztendeje, hogy Bocskay István kibontotta a szabadság zászlaját. E háromszáz év reánk magyarokra nézve mérhetetlen nagy szenvedéseknek, dicsőségteljes küzdelmeknek története. Nincsen nemzet, a mely oly kitartó erővel, a jobb jövőben vett olyan tántorithatlan hittel, annyi áldozat ellenség közepette, ilyen hosszú ideig tartó küzdelem és szenvedés árán vívta volna ki függetlenségét. E háromszáz év minden gyötrelmében, a magyar szabadságért folytatott minden küzdelemben résztvett a magyar protestáns egyház. Ma már az elfogúlatlan történetírás elismeri, hogy Magyarország a protestáns Bocskay, Bethlen és Rákóczy hon-

mentő harcai nélkül Csehország sorsára jutott volna, hogy a protestantizmus terjedésével, megerősödésével összeesik a magyar nemzeti irodalom és politikai társadalmi élet kialakulása, felvirágzása; amannak hanyatlása összeesik ez utóbbiak hanyatlásával.

A franciáknak egyik kiváló írója, Michelet Gyula „Lengyel- és Oroszország“ c., szellemtől szikrázó essayében a következőket írja: „Fáradt utas befogadást kér. Micsoda országból való? — kérdik tőle. — Lengyel vagyok feleli. A múlt században még értékre igyekezett volna adni gazdájának, hogy lengyel *nemcs*, ma ez is szükségtelen. Európa előtt *minden* lengyel nemes. Oly nagy volt a lengyel száműzöttség dicsősége, légiói, hősei, martyrjai fénye, hogy fényüktől egész Lengyelország nemes maradt.“

Milyen szép gondolat! E sorokat olvasva önkénytelenül magyar prot. egyházunkra gondolunk. Ennek is meg voltak a maga hősei, martirjai, kik támadtak minden időben, az évszázadok felhős és napsugaras napjaiban egyaránt, hogy a magyar hazafiasságnak, a gondolatszabadságnak lánglelkű, törhetetlen bajnokai legyenek. Oly nagy volt a magyar prot. hősöknek, martiroknak dicsősége, hogy glóriájuktól egész Magyarország szabad maradt. Joggal kérdehetjük, hogy az ujjászülett szabad Magyarország kizárhatja-e otthonából a prot. egyházat: ama vándort, aki nehéz, fáradságteljes útja után kimerülve, a szent küzdelemben kapott sebéktől csaknem elvérezve, befogadtatást kér. Hála a magyarok Istenének, a haza megérti, méltányolja az évszázados, honmentő munkát: nem felejtkezik meg a gályaraboknak, az Apáczai Cseri Jánosoknak és Bél Mátyásoknak utódairól, a trón pedig Bocskay Istvánnak szobrot emel.

Soha nem állottunk olyan közel az 1848. 20. tc. végrehajtásához, mint éppen most vagyis abban az évben, a melyben Bocskay István fellépésének 300-dik évfordulóját kellene megünnepelnünk. A magyar országgyűlés méltóképen ünnepli meg ez évfordulót akkor, ha a protestáns egyház évszázados sérelmeit orvosolja, jövődő létét anyagilag biztosítja. Nekünk pedig magyar protestánsoknak ez évforduló alkalmából hálaadó istentisztelete-

ket, emlékező ünnepeket kell tartanunk. Ezt nemcsak az ősök iránt való kegyelet teszi kötelességünké. A Britt- és külföldi bibliai társulat 100-ik évfordulója mozgásba hozta az egész világ protestáns társadalmát, jótékony hatással volt a prot. öntudat felkeltésére, ébrentartására. Bocskay István emlékének felújítása, fellépése 300-dik évfordulójának megünnepelése hasonló jó hatással lesz a magyar protestáns társadalomra. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság megértette ez évforduló nagy jelentőségét, elhatározta, hogy 1906-ban, a bécsi béke 300 éves fordulóján „Bocskay angyalai“-nak, a hajduknak egyik ősi fészkeében tartja vándorgyűlését, megiratja Bocskay István életrajzát. E jeles társaságnak példáját kövesse a Luther Társaság és más egyéb intézményeink is, a hivatalos és nem hivatalos egyház egyaránt! Nekünk ág. h. evangélikusoknak különösen kötelességünké teszi ezt az a kegyelet, a melylyel őseink iránt kell, hogy viseltessünk. Hiszen az akkori kir. Magyarország protestánsai nagy részben lutheránusok voltak, nélkülök, az ő lelkes hozzájárulásuk nélkül, Bocskay István, de a későbbi nagy fejedelmek felkelése is kudarccal végződött volna. — Hazafias és vallásos kegyeletünknek áldozunk tehát akkor, a midőn egy pár sort szentelünk e nagy idők emlékének olyképen, hogy megemlékezünk a Bocskay felkelés egyik érdekes előzményéről, a 1604. XXII. tc. történetéről.

* * *

A mult kincses házából meritjük tárgyunkat, a magyar történelem azon korszakából, a mikor a protestantizmus már mint számot tevő tényező szerepel a magyar politikai és társadalmi életben, a XVII. század elejéről, a mikor a jezsuiták titkos aknamunkája már javában folyik, sőt munkájuknak áldatlan gyümölcseit látjuk is Nyugat-Európában, hol II. Fülöp spanyol király szembe száll Hollandiával és Angliával; azonban e harc „legyőzhetetlennek“ nevezett hajóhadába, sőt Spanyolország nagyhatalmi állásába kerül.

Nálunk az ellenreformáció tudatos előnyomulásával szintén ebben az időben találkozunk. Erre itt is a jezsuiták készítik elő

a talajt. Még Pázmány Péter nem játszik vezérszerepet, de litbuzgó társai megjelennek a fejedelmek udvaraiban épúgy, mint az egyszerű pór nép kúnyhójában. Erdély fejedelmét Báthori Zsigmondot jezsuiták nevelik, később is mindenkor ezeknek tanácsával él. Szerencsétlen, állhatatlan természete a romlás örvényébe taszítja Erdélyt. Szakit elődjeinek nemzeti politikájával, majd a német pártot véres kézzel diadalra juttatja; Rudolf javára többször lemond fejedelmi méltóságáról s végre örökre odahagyja Erdélyt. Távozásával szomorú sors vár a kis Erdélyre. Básta a császári generális megszűnteti önállóságát s a lakosságra, különösen a városiakra óriási hadisarcot vet, ennek valamint az utolsó véres felkeléseknek következtében, oly óriási a nyomor, hogy p. o. Nagy-Enyeden nyilvánosan emberhúst mérnek a mészárszékekben. Carilló Alfonzó jezsuita pedig társaival együtt sorra foglalja prot. templomokat.

A királyi Magyarországon Rudolf uralkodik, a Habsburg házból. Meg kell itt jegyezni — a mit különben mindnyájan tudunk — hogy Magyarország ebben az időben 3 részből állott: 1. Erdélyből, a melyet Martinuzzi György teremtett meg, hogy legyen a magyar alkotmány és vallásszabadság védőbástyája több ember öltön keresztül; 2. a királyi Magyarországból, a mely a mai Felső Magyarországot és a Dunántul nyugati részét foglalta magában; végül 3-ik részt képezte a török hódoltságú terület. Rudolf már a jezsuiták neveltje; még atyja és elődje, Miksa fiatalabb éveiben a protestánsokkal rokonszenvezett, később e rokonszenvet politikából nem mutatta, mert észrevette, hogy e rokonszenv nincs hasznára családjának. Ha fia számára megakart tartani országait, úgy II. Fülöpnek, a nyugoti ellenreformáció vezéralakjának, de meg a pápának, sőt a katolikus német választó fejedelmek is a prrtfogását meg kell szereznie. Ezt úgy vélte elérhetőnek, ha gyermekét Rudolfot, a leendő tronörököst, hithű katolikusnak nevelteti; ez okból őt Spanyolországba küldötte s ott 7 évig tartotta. A magyar rendek nem nézték ezt jó szemmel, felirataikban kérték Miksát, hogy a fiatal uralkodót hozza

haza, hogy így annak alkalma legyen a hazai viszonyokkal megismerkedni. A komorszertartásos spanyol udvar nem is volt jó hatással Rudolfra. A természettől félnék gyermek — ki apai és anyai ágon — eszelős Johannának volt ivadéka — zárkózottá, búskomorra lett. Nevelői, a jezsuiták, gondoskodtak róla, hogy a türelmetlenség szellemét belé plántálják gyermek szívébe. Az ily módon nevelt Rudolf, mint uralkodó keveset törődött országaival, helyette érdemetlen, lelketlen udvari emberek vitték a vezérszerepet, ő maga minden idejét, nők, válogatott lovak, alchymiai és csillagászati kísérletek, festészek, órák társaságában töltötte. Régiségekre 17 millió tallért pazarolt el, a mely összegben olyan hadsereget gyűjthetett volna, a melylyel a törököt nemcsak „Magyarországból, de Európából kiverhette volna.

Igy nem csoda, ha örökös pénzzavarban szenvedett. — Pedig pénzre máskülönben is szüksége lett volna, mert ekkor már javában folyt Magyarországon a török elleni 15 éves háboru. — E 15 éves háboru nevezetes arról, hogy a harcoló felek csak a meleg időszakban harcoltak egymással, így aztán a melyik fél veszteséget szenvedett, ezt a veszteséget a tél folyamán helyre pótolhatta: ismét talpra állhatott. -- De az ilyen harcolási mód töméntelen pénzbe, véráldozatba került, s mivel pedig a kincstár a zsoldosokat rendesen nem fizethette, ezek úgy kárpótolták magukat, a mint tudták. — E zsoldos katonák közül legfélelmetesebb, legrettegetesebb hirnèvre a szabad hajdúk tettek szert: magyarok és nem rendes katonák voltak. — Eredetük már maga fényt vet az akkori kétségbe ejtő állapotokra. U. i. ez istenverte időkben különösen a jobbágyság szenvedett a háború miatt. A jobbágy terményét elvitték, lábas jószágát elhajtották. Török, magyar, német egyaránt rajta élőködött. Így aztán mivel munkájának nem csak hogy nem látta gyümölcsét, sőt ki volt téve családjával az éhínségnek, céltalannak találta a munkát, felcsapott martalócnak, szabad hajdúnak. Rettenetes az, a mit ezek véghez vittek: — nem volt különbség elöttük magyar és más nemzet között, nem volt elöttük szent a nő, az oltár sem. Pedig vi-

tézségüket mindenki elismerte; a 15 éves háború folyamán nem egy bravuros tettel segítették elő a magyarság előrenyomulását. Valóban oktalanság volna őket, nem pedig a szerencsétlen viszonyokat okolni teljes elvadulásuk miatt. Magasztos cél szolgálatában más socialis viszonyok között hőökké válhattak volna — a mint azokká is váltak a Bocskay féle felkelés alatt — így azonban martalócokká lettek, kiket magyar, német, török irtott, vágott s válogatott kínzásokkal végeztetett ki. Hogy a katonaság eltartása milyen óriási teherként nehezedett az országra, semmi sem bizonyítja inkább, mint az örökös panasz az ellen.

Ez áldatlan állapotok közepette szakad reánk az ellenreformáció. Ez az egész mozgalom közép Európában Steyer országból indult ki. A későbbi II. Ferdinánd, a 30 éves háború okozója 1598-ban mint 18 éves Ifju és Steyer ország kormányzója *itt* adja ki nevezetes rendeletét, a mely szerint a Steyer városokban működő ev. lelkészek és tanítók távozzanak ez országból örökre. E merész fellépésnek, még inkább a rendelet kegyetlen végrehajtásának meg volt az eredménye: Steyer ország rekatholizált. S mivel pedig a példa ragadós, Rudolf jónak látja, ez erőszakot többi országaiban is alkalmazni. Midőn Thurzó György a hitbuzgó ev. főúr a Steyerből száműzött lelkészek közül többeket befogad birtokaira, Rudolf megparancsolja neki, hogy bocsássa őket szélnek. Ugyancsak e példa hatása alatt Kutassy esztergomi érsek a protestáns lelkészeket egyházmegyéje területéről elűzi, az eretnekeket pedig beszentelt földre eltemetni nem engedi.

Később bizonyos terv szerint jártak el. Magyarország ebben az időben — már csaknem teljesen protestáns, nemesség és városok egyaránt. Az udvar jól tudhatta hogy a különben is elégedetlen rendeket, ha vallásukban egyszerre támadja meg, a felkelésbe hajtja. Ezért csellel élt, oly csellel, a mely már másutt célra vezetőnek bizonyult. Steyer Ferdinánd volt az, a ki e cselt kieszelte, a mely a következő volt: egyszerre nem szabad vallásában megtámadni a nemességet és városokat hanem előbb a gyengébb részt, s ha azon erőt vett az ellenreformáció: az

erősebbet. Ez ügyesen kieszelt terv bevált az örökös tartományokban, illetve Stiriában, de nem Magyarországon.

Pedig nálunk épp ez időben a nemesség és polgárság között feszült volt a viszony. Különben is Magyarországon a nemesség és polgárság sokkal távolabb állott egymástól mint bárhol másutt; nemcsak a rendi különbség választotta el őket, hanem a nemzetiség is: a nemesség magyar, a polgárság német volt, amaz még ez időben az udvar befolyásától teljesen ment, független, míg emez az országgyűléseken hűséges eszköze a hatalomnak. De élesbitette ez ellentétet, sőt a gyűlölségig fokozta az a viszály, a mely közvetlen az ellenreformáció fellépte előtt tört ki a nemesség és polgárság között. A városi polgároknak régi privilegiumuk volt az, hogy a nemes csak nekik adhatta el terményeit s a külföldről jövő kereskedő viszont csak tőlök vásárolhatott. Az utolsó időben azonban megtörtént, hogy a külföldi kereskedők a városok megkerülésével egyenesen a termelő nemestől vásárolták a terményeket, ezzel olcsóbban jutottak áruikhoz, de viszont a nemes is valamivel dragábban adhatta el terményeit. E privilegium megsértése miatt a városok felszóllaltak. A nemesek azonban az országgyűlésen keresztül vitték, hogy ha kötelesek is, áruikat a városba szállítani eladás végett, ott annak adhatja el, a kinek akarják, tehát külföldinek is. A városok így elestek az adás-vételből származó közvetítő díjtól s habár Mátyás főherceget és a pozsonyi kamarát meggyőzték igazságukról, a nemesség hajthatatlan maradt.

(folyt. köv.)

Belföld.

Az evang. nőnevelő intézet Kőszegen. Junius hó 20-án d. u. 4—1/2 óráig tartott ülést a dunántúli kerületi alkotmányügyi bizottság az egyhkerület elnöksége alatt. Egyetlen tárgya volt a tanácskozásnak a Kőszegen fennálló egyhkerületi leánynevelő intézet s felsőbb leányiskola szervezeti s rendtartási szabályzatának módosítása. Ugyan is az intézet felállításakor az egyhkerület az aszódi leánynevelő intézet szervezésére vonatkozó szabályzat alapján, melynek rendelkezéseit nagyjában elfogadta, saját

intézetének ily nemű szabályzatát megállapította és azt mind addigra kötelezővé tette, míg a gyakorlat folytán a szükségnek mindenben megfelelő rendtartási szabályzat készíthető. Ezt az időt elérkeltnek tartotta a községi intézet kormányzására hivatott helyi bizottság és a folyó év elején elkészítette javaslatát az eddigi szabályzat módosítására. Ezen javaslat képezte a kerületi bizottság tanácskozásának alanyát. Lényeges változtatás az eddig érvényben álló szabályzaton nem történt. Belefoglaltatott a szabályzatba a helyi bizottság szervezete, elnökének, az intézet gondnokának, pénztárosának stb. hatásköre, de mind ez már 1903-ban egyhkerületi határozattá vált. Rendezve lőn az igazgató s a tanerők javadalmazása, úgyde ezt már az 1903. egyhkerületi közgyűlés megállapította. E szerint az igazgatónak alapfizetése 2200 korona, a rendes tanerőké 1600 korona, az intézetben szabad lakás, egyhkerületi határozattal megállapított korpótlék, és biztosított számukra az országos törvény értelmében a nyugdíj. Az igazgató kötelességei, hogy főbb vonásaikban közöljem, következőkép állapítottak meg: köteles örködni, hogy a kerületnek az intézetet érdeklő határozatai teljesítsenek, az intézet minden helyisége, butorataneszköze, ingósága tisztán és jókarban tartassék, a növendékek egyszerűen, de tisztán, csinosan, a fényűzés mellőzésével öltözködjének, vezeteli az oktatást, gondozza a növendékek erkölcsi nevelését és műveltségi kiképzését; minden törekvését oda irányítja, hogy az intézet egy evang. család példás életképét nyújtsa, e végett a tanító- és nevelőnőkkel, valamint a nevelőnőkkel együtt étkezik, a tanítóknak s intézeti alkalmazottaknak evang. szellemű magaviselete felett örködik és azt ellenőrzi. — A tanítóknak kötelesek a tanításon kívül a gondjaikra bízandó bennlakókra folyton felügyelni, örködve egészségükre, nevelésükre, a szabadban való séták alkalmával a növendék sereget legalább két tanítónő kíséri; a tanítóknak a növendékekkel a a rendes étlap szerint étkeznek, a hálótermekben egy-egy tanítónő alszik, a ki jelen van a növendékek lefekvésénél, fölkelésénél, mosdásánál, öltözésénél és a hiányok pótlásáról anyailag gondoskodik; a tanítóknak az igazgatóval együtt részt vesznek a növendékekkel az ünnepi s vasárnapi istentiszteleteken és az intézetben tartott házi áhitatosságokon, és mint egyuttal nevelőnők és az édesanya helyettesei egész valójukkal azt a tiszta evang. szellemet képviselik, mely épít, buzdít, erősít és a szeretet által minden jóra vezérel. — A hitoktatást ez idő szerint a községi ev. egyházosság lelkészei végzik, a kik a tanítótestületnek rendes tagjai; a lelkéspásztorokodással járó teendőket is ők végzik jog- és kötelességszerűleg. A művészi tárgyak tanítását képesített zene- s énektanítóknak látják el, a kézimunkák tanítását külön kézimunkatanítóknak. A növendékek egészségéről testi fejlődé-

séről is a mennyire az intézet teheti, gondoskodva van az intézeti orvos, gondos ápolónők, külön betegszobák és fürdőszobák által, de főképp gondoskodott erről a jó Isten, a ki Kőszeg városát és környékét valójában tan- és nevelő intézetek városának teremtette, tündéries kertté alakította, jó levegővel, erdő koszoruzta hegyekkel, melyeket a város jól rendezett séta-utakkal látott el. Szeretném még szóról-szóra ide írni azon jelentést, melyet Bancsó tanár úr, ki az egyhkerületi elnökség megbízásából az intézetet a tanév végén néhány napon át gondosan megvizsgálta, az intézetről, az intézeti életéről, szelleméről, a gondos vallásos nevelésről, a tanításról és tanulásról, a tanítóknak, különösen az igazgató édesanyaiszeretetéről, a leánykák hozzájuk ragszkodó gyermeki szeretetéről a főiskolai bizottság elé terjesztett; de egyszeri hallásból ezt megírni nem lehet. Nem csodálom, ha mindjárt az első években megtelelt a mi házunk! Szerencse, hogy az intézetet egy kedvező házvétel által az egyházkerületi felügyelő áldozatkészségével kibővíteni lehetett. A bennlakásra való fölvetelnél első sorban azon föltételek vétetnek tekintetbe, a melyek általában véve a felsőbb leányiskolába való fölvetelre vonatkoznak (a tanintézet ugyan is felsőbb leányiskola, 6 osztálylyal és nyilvánossági joggal van felruházva); azonban ha a hely engedi, az internátusba fölvetetnek elemi iskolákba járó, valamint oly rendkívüli növendékek is, a kik nem kívánják magukat az előirt tantárgyak hallgatására kötelezni. A benn lakó növendékek után a tanévre fizetendő díj, melyben a tandíj s orvosi díj is foglaltatik, 500 korona, mely három részletben fizetendő le, u. m. a felvétel alkalmával 200 K. Ujévkor és ápril. elején 50—150 kor. Lelkészek, tanárok és tanítók 100 kor. díjelengedésben részesülnek. Ezen kívül a felsőbb leányiskolába fölvetett növendék a beiratásnál 6 koronát könyvtári-díj címen és 6 koronát az országos nyugdíj alap javára fizet. A bennlakó növendékek, ha zongoraoktatásban is oktatást kívánnak nyerni, évi 80 koronát fizetnek, mely három előleges részletben törlesztendő, vagy havi előleges részletekben. A gyógyszerek árát és ha nagyon súlyos baj orvosi tanácskozást (consilium) tenne szükségessé, ennek díjait az intézet szintén fölszámítja. Oly növendékek, kik mulasztásukat le nem győzhető akadályokkal menteni nem tudják, vagy a kik házi nevelésben részesültek, a magánvizsgálatért 80 koronát, lelkészek, tanárok, tanítók leányai pedig, ha az első osztály tantárgyaiból vizgáznak 40 koronát fizetnek. A növendékek ellátása tápláló, jóízű, egyszerű ételekből áll. A napi étel szokásos reggeli, ebédre 3 tál (vasár- és ünnepnapon négy tál étel), könnyű tíz órai és délutáni az időszakhoz alkalmazott ozsonna, végül vacsora.

Lelkészi értekezlet. A *barsi* ág. hitv. ev. egyházmegye lelkészi értekezlete f. é. június 24-én

Léván Hörk József Cura-Pastoralisa és a theologiai tanügyi szervezet felett értekezett. A cura-pastoralist, mint korszerű és hízagpótló munkát, s mint a lelkész működésére nézve áldásos utmutatót örömmel üdvözölte, azon óhajának adva kifejezést, hogy ezen mű kellő számu példányban nyomattassék ki, hogy az minden lelkésznek meglegyen, mert ez áldásosan irányíthatja működését, s abban sok jó tanácssal látja el. A theologiai tanügyi szervezet tárgyalására térve át, azt hosszabb eszmecsere után általánosságban szintén elfogadhatónak találta, mindazonáltal ajánlván benne némely intézkedések módosítását, azon szempont által vezéreltetve, hogy a theologiak főiskolai jellege megőriztessék. A theologiak tan és vizsgálati rendszerének egységesítésére irányuló törekvést hasznosnak ismervé, azt örömmel üdvözölte.

Aranykönyv. A közel multban elhunyt br. *Soly-mossy* László a következő három alapítványt tette a győri ág. hitv. ev. egyházközségnél: a) 800 koronát hagyott azzal a kötelezettséggel, hogy annak kamataiból a családi sírbolt gondoztassék, a tőkének fele és kamatainak csak a kezelésére kéri fel a gyülekezetet. Az esetre, ha a kamatjövedelem a sírhelyek gondozására fel nem használtnék, a fennmaradó kamatok a tőkéhez csatolandók, mindaddig, a míg az 20 ezer koronára felszaporodik. Azontul a kamat fölöslegének a fele a nevezett gyülekezet szegényei között lesz felosztandó, a másik fele pedig a kezelő gyülekezetet illeti. b) A győr-ujvárosi családi házat és az annak átellenében fekvő kertet, azon korlátozással, hogy azt elidegeníteni nem szabad, hanem köteles azt az egyházközség mint loósi és egervári báró Soly-mossy László és neje: Horváth Terézia alapítványát kezelni, a jövedelmet azonban egyházi és iskolai céljaira tetszése szerint szabadon használhatja. Ezt a hagyományt ahhoz a föltételhez köti az öröklagyó, ha a gyülekezet a megjelölt sírok gondozását és az e célra hagyott 8000 korona tőke és kamatainak kezelését elvállalja. A ház fölött szabad rendelkezési joga a gyülekezetnek akkor áll be, ha a végrendeletben megnevezett haszonélvezők elhalnak. c) Az öröklagyótól leszármazó loósi és egervári báró Solymossy nevet viselő családtagok részére 40,000 korona alapítványt tesz azon rendeltetéssel, hogy ezen összegnek kamatai és kamatok kamatai addig, míg a tőke a 300,000 koronát eléri, a tőkéhez csatoltassanak, akkor pedig, amidőn azt elérte, a kamatok a segélyre szorult és azt igénylő kiskoru családtagoknak tartására és nevelésére fordittassanak. Az alapítvány jövedelmének fölosztására végrendelező családi tanácsot rendel; kezelésére pedig megbizsa és fölkéri a győri ág. hitv. evang. egyházközséget, melynek részére az átvételt követő 2-ik évtől kezdve a kezelés és fáradságért az alapítvány jövedelmének 10 százalékát rendeli, melynek le-

vonása után fennmaradó összeg lesz a tőkének 300,000 koronára való kiegészítésére és ezen tul a családtagok részeltetésére fordítandó. Az egyházközség legutóbb tartott közgyűlése az alapítványt hálás köszönetének jegyzőkönyvbe iktatása mellett elfogadta.

A rozsnói főgymnázium pártfogósága június 24-én tartott közgyűlésén az elhunyt Oravecz Mihály igazgató helyére igazgatónak Szántó Józsefet választotta meg.

Helyreigazítás. Lapunk t. évi 24-ik számába egy értelem zavaró sajtóhiba csuszott be. A 285 oldal jobboldalu hasábjának alulról 4 sora szerint u. i. a megye déli részén lakó „szent hitű szónokok” körében egyre terjed a magyar nyelv, holott így olvasandó: a „vend hitrokonok” körében... Szerk.

Külföld.

Franciaország. *Bourrierről* elterjedt volt a hír, hogy beadta derekát s kanossázott. A hír vak volt, s félrevezetésre szánt. Bourrier „*Le Chrétien Français*” c. lapjával áll erősen. Épen a 217. számban *beszámolót* tart. Érdekes és érdemes a beszámoló alapján megösmernedünk részletesebben e francia vallási mozgalommal. A beszámoló ajánlással kezdődik. 16 pap, 1 orsz. képviselő és 7 tanár (közük: Ménégos, Réville) ajánlják melegen a lapot s annak szerkesztőjét, Bourriert, ki azelőtt „r. kath. pap volt, de áttérvén, megértette, hogy neki fontos hivatása előbbi tisztársaival fenntartani az érintkezést, s közülök főleg a kétségben erősen vergődőknek, valamint általán a krízisben leledző francia katholicismusnak segítséget nyújtani. E célra alapította B. a lapot, melyet mohón olvasnak a róm. kath. papok. Így végzi B. az evangelisatio munkáját, páratlan formában, melyhez fogható nincs e világon! Nincs protestáns, ki el ne ismerné e vállalatnak evangelikus jellemét s jellegét, — írják az ajánlók — tisztelettel adóznunk Bourrier buzgóságának, melyet a nehéz, de szükséges feladat megoldásában kifejt”. Az ajánlók aláírásai után olvassuk a lapszerkesztő avagy igazgató jelentését, az u. n. „Rapport”-ot. „Feladatunk — ugymond B. — a katholicismuson belül s főkép annak papságában előidézni az ev. reformálás mozgalmát az evangélium s az első századok keresztyénségének komoly megismerése alapján s a prot. papok és theol. tanárokhoz való közeledés módján! A lapot 1896-ban létesítették: Bourrier A., Vidalot A. és Philippot A néhány tiszteletreméltó, a r. k. egyházból kilépett pap támogatásával. Megtámadtak aztán minket: püspökök, jezsuiták. Turinaz, nancy-i érsek „szörnyűnek” mondta az általunk csinált helyzetet, a jezsuiták pedig „protestáns befecskenedésnek” nevezték el munkánkat. Mi pedig lettünk s vagyunk és akarunk is maradni: „az evangelikus reformálás

szerve a *katholicismuson belül*. Nem hivatottuk, nem csábítottuk kitérésre a r. kath. papokat; a ki áttért s jött, szabadon jött; mi nem mondjuk, hogy katolikusok, nem mondjuk, hogy protestánsok, — de igenis, (s ezt hirdetjük, hogy) keresztyének vagyunk . . . A kilépett testvérek számára Sévres-ben egy házat szereztünk (Maison hospitalière), hogy ott meglakhassanak, míg álláshoz jutnak. 8 szoba volt e házban, telve folyton expapokkal 1898. és 1899-ben. A ház s lakás később megszünt, mint ilyen létezni, egyfelől azért, mert Bourrier időközben Versaillesben (hova Sévres, mint leányegyház tartozik) ev. ref. pap lett, másfelől meg azért hagytunk fel ez elszállásolási móddal, mert a sok pap sokat vitatkozott, dogmatizált s olyiknak közülök, ki éppen lelki harcát vivta, nem zajra, de magányra s a magányban békére volt szüksége. Az expapok ezután egyes ev. derék családoknál kaptak ideiglenes elhelyezést; némelyek pedig beléptek a párisi prot. theol. fakultásba s itt tanultak és vizsgát is tettek. Hogy a polgári életben úgy, a hogy boldoguljanak, alapítottunk egy elhelyezési irodát. A dolog nehezen ment, s most is nehezen megy. Százával jelentkeznének a papi hivatalt elhagyók, ha bírónk elhelyezni őket. A püspökök a kilépetteket azonnal megfosztatják papi diplomájuktól, haragból és netáni későbbi érvényesüléstől való félelemből. A kilépettekre mi rá nem kényszerítjük a vallásváltoztatást, a mi feladatunk és ambíciónk egyedül az, hogy megértsük ezen, a római szolgaságból menekülőkkel, hogy az igazi údv a mi *Urunk, a Jézus Krisztussal való közösségben van, s hol az Úr szelleme, ott a szabadság is*. Az egész szellemi és vallási vállalat elnöke volt Réveilland Jenő orszgy. képviselő, később azonban a vállalat Picard prot. pap igazgatása alatt ev. felekezeti lett. De mikor ez történt, mi — ugymond Bourrier — hogy szavunkat tartsuk, s annak szabadságát megóvjuk, Réveilland és Mettetal Ágosttal beléptünk az „Evangelisatio nemzeti szövetségébe“; e szövetségnek pénztárosa, két censornak (Jalabert és Pudut) ellenőrző jegyzésére fizet segélyt a kérvényezőknek. Nem vagyunk mi neo-katolikusok, mint némelyek mondják, sem protestánsok, sem mint Harnack mondta rólunk: „intelligens katolikusok soron kívüli osztálya“. A mi munkánk a catholicismus reformálása. Lapunk, irányunk egyetlen a maga nemében. A r. kath. püspökök halálítéletet mondtak lapunkra s megtiltották annak olvasását. Titkon azért folyton s egyre többen olvasák azt olyanok, kiknek nem szabad. Nem vagyunk sekta; nem vagyunk fanatikusok, de azért terjeszkedni s hódítani akarunk, meghódítani a lelkismereteket, megnyugtatni s meggyőzni arról, hogy: „a hol a Krisztus, ott a szabadság és ott az egyház is! Ubi Christus, ibi ecclesia! Ki ezt érti, érzi, jöjjön hozzájuk. Álljon mellénk!“ Így Bourrier s társai! A „Témoignage“ 6., 7. s 8. számában Lods Armand

referál az *egyház s állam elválasztása* nehéz kérdésben kifejtett parlamenti bizottsági munkáról. A bizottságban az államnak teljes konfiskálási jogot adni akaró Briand (socialista izü) indítványát mérsékli s ellensúlyozza s le is győzi némi részben Grosjeau véleménye, Bryand azt indítványozta, hogy a nyilvános kultuszintézetek (établissements) vagyonaát foglalja el az állam. Evvel szemben Grosjeau ajánlotta s nézetét érvényre is emelték, hogy a vagyon *tulajdonjoga* maradjon meg az intézeteknél, melyek azonban a vagyon *hasznát* az istentisztelet ellátására újabban alakult társaságoknak engedjék át, szóval, az államkincstár ne tegye rá kezét teljesen e vagyonra, mint azt a socialisták óhajtják. Nagy volt a vita s nézeteltérés a vallási avagy egyházi épületek tulajdonjoga részlet-kérdésében. Itt is Grosjeau megvédte a jog elemi elvét annyiból, hogy kétféle ily épületeket határoztak meg egyházi s állami (esetleg községi) intézkedés és hozzájárulások szerint. Cikkirő egyébként bizik a parlamentben, hogy az — ugymond — liberálisabb lesz az egyházak iránt, mint a parlamenti bizottság. Az ág. hitv. ev. egyház a nehéz kérdésben a *status quo* mellett nyilatkozott volt, mint régebben írtuk; a francia ev. ref. egyház pedig, jogai védelmére, *előterjesztéssel* akart járulni a bizottság elé, mely azonban — többségi döntéssel — ez előterjesztést csak a tárgyalások végén (s nem folyamán) óhajtja meghallgatni. Ugyancsak a luth. „Témoignage“ a 9. számban lelkesen vezércikkhez jubileumától a britt és külföldi *bibliatársaságnak*, melynek Franciaországban 42 raktára van; a 8-ik szám pedig megemlékezik *Kantról*, kit az újabb kor egyik legnagyobb gondolkodójának nevez, ki legyőzte a közönséges rationalismust s az Evangéliom és a keresztyén hit útját is egyengette, midőn a komoly emberek lelkiismeretébe helyezte el az igazságot, felrāván az embereket lelki állapotuk szabálytalanságából. Ugyanezen szám melegen emlékezik meg az ellunyt kiváló norvég s nagy franciabarát papról: *Kaas* Muntheról, ki a francia, norvég s angol ev. közös munkában, tuduillik: a *madagaskari* missióban hervadhatlan érdemeket szerzett magának. (Vajjon, a mi szintén norvég származásu s ev. magyar báró Kaas Ivorunknak szívében néppárti szerelme mellett jut-e kis hely az ev. missio szent ügyének is?) A maroknyi prot. franciák messze előre haladnak a külmissio terén is; egyik főemberök: *Boegner M.* missioi igazgató ur (kinél, nemcsak lélekben, levéltileg most, de már 24 év előtt mint akkor megválasztott ifju missioi aligazgatónál e sorok írőja is tiszteletét tette volt Párisban), e napokban ünnepelte működésének 25-ik évi fordulóját, a mikor a széles körben nyilvánult elismerés iránta s hűséges élettársa: neje iránt Appia szónok ajakán e három szép szóban aranyozódott ki: „Mi szeretünk titeket“ („Nous vous aimons“). (Olv. Témoignage, május 7-iki 19. sz.). *Kruppe István.*

Irodalom.

A ki közállapotainkról mindig a leplezetlen igazságot akarja megtudni, olvassa a „Magyar Szó“ czimű napilapot (Budapest, Andrássy-ut 48.)

Előfizetési ára egy évre 28 korona, félévre 14 korona, negyedévre 7 korona, egy hónapra 2 korona 46 fillér. Egyes száma Budapesten 8 fillér vidéken 10 fillér.

Japán-magyar nyelvrokonság. A diadalmas japánok rácafolnak arra a latin közmondásra hogy fegyverzajban elnémulnak a muzsák. Ugyanis a tokiói egyetem ősz tanára: Hiámu Mannru a mikádó megbízásából tegnap negyvenhét napi ut után Budapestre érkezett, hogy itt a japán-magyar nyelvrokonság ügyében mélyreható kutatásokat tegyen. A tanár erre az utjára már régen készül, a magyar nyelvet évek óta tanulmányozza s hogy folyékony-ságra tegyen szert, több magyar lapot járatott Tókióba. E lapok közül tegnap az Egyetértés szerkesztőségében tett látogatást és kérte, hogy mutassák be ugy Kossuthi Ferencnek, kinek politikai cikkeit rendszeresen olvassa, mint Eötvös Károlynak kinek az Egyetértés-ben olvasott műveiről elragadtatással beszélt. Szerinte a világirodalom kevés olyan emlékiratott tud felmutatni, mint Eötvösnek a „Nagy per“ című munkája, melyet japán nyelvre lefordítani szándékozik. Az ősz tanár általában igen elismerőleg nyilatkozott a magyar irodalomról és napi sajtóról, melynek olcsóságát feltűnőnek és páratlannak találta. „Az olyan napilapok, melyek akkora terjedelemben jelennek meg mint az önk lapjai s a politikán kívül annyi közhasznú tájékoztatást nyújtanak a gazdasági élet, művészetek és az irodalom köréből, mint például az Egyetértés, Japánban 3—4-szer akkora árba kerülnek“ — így szól Hiamu Mannru és alig akarta elhinni hogy az Egyetértést Magyarországon 3 és ½ japán jentért, azaz 7 koronáért kapni lehesen. Az Egyetértést egyébként még ennél is olcsóbban, kedvezményes áron kapják papok, tanárok, katona tiszték, állami és vasuti tisztviselők, tanítók, jegyzők, körorvosok. Kedvezményekben is elől jár az Egyetértés: a hölgyek olyasmányát, a Divatszalon negyedévi egy forintért adja a kiadóhivatal. Különös szép lesz az Egyetértés ezidei karácsonyi ajándéka: A nagy háboru című remek diszmű. Az Egyetértés kiadóhivatala IV. ker. Vármegyevetca 11. szám alatt van.

A színész művészete. Az utolsó évtized alatt az olasz színészet ismét uralkodó polera jutott. Legkiválóbb nagyjai: Novelli, Zacconi, a nők közül pedig Duse asszony meghódították egész Európát és ábrázoló művészetük mindenütt szinte mintaképpé lett. Nagyon fontos szolgálatot tesz hát a „Magyar könyvtár“ a mi színészetünknek is, midőn a modern olasz színjátszás legjobb kézikönyvét besorolja értékes gyűjteményébe. „A színész művé-

szet-“nek szerzője Luigi Rasi, a florenci állami színésziskola igazgatója, akinek munkáját Radó Antal fordította le, megtoldva sok helyütt a magyar színészetre vonatkozó megjegyzésekkel és a példákat is nagyobb részben a mi színházaink műsorából válogatva össze. Rasi könyvének kívül, mely a „M. K.“ három számot tölti meg, az új sorozat még egy becses munkát tartalmaz: Várad Antal szedte össze legszebb legendáit egy „Legendák könyve“ című füzetbe, mely főképp a szavaló ifjuság körében fog nagy elterjedést találni. — A „M. K.“ egy-egy száma 30 fillér; az eddig megjelent 388 szám teljes jegyzékét ingyen küldi meg bármely könyvkereskedés, vagy a kiadóhivatal: Budapest, Andrássy-ut 21.

Üzenetek.

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozunk.

M. E. köszönjük a szives értesítést. — K. S. Köszönjük. — M. L. Köszönettel vettük; a jövő számba.

Pályázati hirdetés.

A rozsnyói áll. segélyezett ág. hitv. ev. főgymnaziumnál egy

mennyiségtan-természettani

tanszék töltendő be, melyre kinevezés joga az állammal kötött szerződés értelmében a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztert illeti.

A rendes tanár javadalma 2400 kor. törzsfizetés, mely üresedés esetén 2800, illetőleg 3200 koronára emelkedik, 400 kor. lakásbér és öt izben 200—200 kor. korpótlék.

A kinevezett tanár jogos és kötelezett tagja az állami országos nyugdíjintézetnek.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítésüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a nagymáltóságú vallás — és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz czimzett folyamodásukat a rozsnyói ág. hit. ev. főgymnasium igazgatóságához 1904. július hó 31-ig nyújtásák be.

Okleveles pályázó hiányában a tanszék helyettes tanárral töltetik be, kinek fizetése 1600 korona.

Pályázhatnak ág. hitv. ev. tanárok és tanárjelöltek.

A kinevezett tanár állását szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Rozsnyó, 1904. jun. 26-án.

A pártfogósági közgyűlés megbízásából

Szántó József

igazgató.

Pályázati hirdetés.

Az orosházi ág. hitv. ev. egyházközség

2 tanítói állomására

pályázatot hirdetek, következő díjlevélre:

I. Kántori fizetés.

1.) Lakás, ennek belsejét jó karban tartani a tanító, külsejét az egyházközség kötelessége. Lakás helyett jogában áll az egyházközségnek 300 K. lakbért adni.

2.) Temetési díj, a koronkinti szabályzat szerint.

II. Tanítói fizetés.

1.) Kézpénzben 1200 K. azaz ezerkétszáz korona.

2.) Beirási díj a koronkinti szabályzat szerint.

A fizetés negyedévenként előre történik.

Az egyházközség fenntartja magának a jogot, hogy a tanítót áthelyezheti, tennivalóit szabályozhatja.

A pályázók tanítói és kántori képesítésükről szóló és egyéb bizonyítványukat alulírotthoz **julius 20-ig** küldjék be.

Orosházán, 1904. jun. 27.

Veres József
esperes.

55. 2-1

Pénz

Pályázat tanári állásra.

A bonyhádi államilag segélyezett ág. hitv. ev. algymnáziumnál egy

földrajz-természettanra

tanszékre, melyre nézve a nagym. m. kir. Minister úrnak kinevezési joga van, pályázat hirdettetik.

A rendes tanári törzs fizetése 2400 K. lakáspénze 400 K. ötízben 200—200 K. ötödéves korpótlék. A törzsfizetés idővel 2800, illetőleg 3200 koronára emelkedik.

A más intézetekben rendes tanári minőségben eltöltött évek a korpótlékba beszámíthatnak.

A pályázók csak ág. hitv. ev. vallásúak lehetnek. Nyugdíjigényt az 1894. évi XXVII. t.-c. értelmében. Ha a kijelölt szakból okleveles és egyébként is megfelelő tanfériú nem jelentkeznék, nem okleveles jelölt is figyelembe vétetik s 1600 K. fizetéssel és 200 K. lakáspénzzel alkalmaztatik.

A pályázók a nagym. m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter úrhoz címzett s kellően felszerelt folyamodványukat a gymnázium igazgatóságához, Bonyhádon **julius 31-ig** bezárólag küldjék be.

A kinevezett tanár hivatalát 1904. szeptember elsején tartozik elfoglalni.

Kelt Bonyhádon, 1904. június 22.

Szeniczey Géza
esp. felügyelő.

Horváth Sándor
főesperes.

3-1.

4%-OS

törlesztéses kölcsönöket nyújtunk budapesti és külföldi elsőrangú pénzüintézetektől a földbirtok és ingatlan $\frac{3}{4}$ értékeig I. és II. helyre 15--65 évig terjedő időtartamra.

Személyhitelt! papoknak, katonatiszteknek, állami- és magánhivatalnokoknak, kereskedőknek és iparosoknak kezes és kezes nélkül 1--15 évig terjedő időre *gyorsan* és *diszcreten*.

Bank- és magánadósságok convertálása.

MELLER LAJOS és TÁRSAI

bankbizomány;

Budapest, VI., Dávid-utca 15.

(Törvénszerűleg bejegyzett cég).

34. 12-12

(Válasz bélyeg)

Pályázat

az I. sz. (magyar-tót nyelvű) lemondás folytán üresedésbe jött selmecbányai egyház

lelkészi állásra.

Javadalom: 4 szobából álló lakás, a megfelelő helyiségekkel és kis kerttel. 2000 kor. évi fizetés havi részletekben kiszolgáltatva; 100 kor. faátalány; alapítványokból újévi ajándék 84 kor.; stóla és offeritorium mintegy 500 kor.

A pályázók küldjék be folyamodványukat *f. é. július 3-ig* az egyház másodfelügyelőjéhez Mélt. *Svehla Gyula* m. kir. miniszt. tanácsos úrhoz.

Selmeczbánya, 1904. június 7-én.

49. 3-3

Az egyház elnöksége

Pályázat tanári állásra.

A felsőlövői ág. hitv. evang. tanintézeteknél az 1904/5. iskolai tanév kezdetével egy

helyettes tanári állás

betöltendő. A későbbi rendszerítés nincsen kizárva.

Pályázhatnak oly ág. hitv. evang. tanárjelöltek, kiknek *mennyiségtan* és *természettan* a szakmájuk és kik legalább szakvizsgálatukat már letették.

Javadalmazása évi 1600 korona, havi utólagos részletekben fizetve.

A megválasztott tanár kötelessége szak tárgyait, szükség esetén más tárgyakat is, heti 19 órában tanítani.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, képesítésüket, eddigi szolgálatukat, egészségi és katonakötelezettségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt és a tanintézetek nagybizottságához címzett folyamodványukat *1904. évi július hó 16-ig* a tanintézetek igazgatóságához küldjék be.

Felsőlovő, 1904. évi június hó 10-én.

Az iskolaszéki-bizottság megbízásából:

Budaker G. Károly

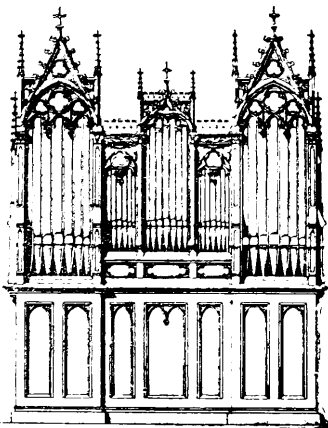
51. 3-3.

igazgató.

SZALAY GYULA

MÜORGONA-ÉPÍTŐ INTÉZETE
Székesfehérvárott.

ALAPITTATOTT 1879. ÉVBEN.

Elfogad megrendelést a legújabb csőrendszerű légnyomású nemes szólamu hangverseny és templom

orgonák

elkészítésére jutányos árak és több évi jótállás mellett.

Raktáron tart kisebb nagyságu új és átalakított templom orgonákat és harmoniumokat.

Orgonák évi kezelését és gondozását, valamint átalakításokat, javítást, hangolást mérsékelt árak mellett az ország bármely részében gyorsan eszközöl.

Költségvetést ingyen és bérmentve küld.

45 15-7

Pályázat.

A debreczeni ágost. hitv. ev. egyháznál a

kántor-tanítói

állás betöltendő. Javadalma: az egyháztól 1300 korona, a Schäfer-féle alapítványból ez idő szerint 200 korona, tűzifa értéke 104 korona, lakbér 400 korona, összesen 2004 korona, azonkívül az esedékes ötödéves pótlék. Dalkör vezetésében jártas tanító tetemes mellékjövedelemre tehet szert. Kellően felszerelt folyamodványok folyó évi július hó 20-ig alulirothoz küldendők.

Debreczen, 1904. június hó 26.

Materny Lajos
főesperes.

54. 2-1.

NYILATKOZAT.

Azt hallom, (mert a főrmédvényeket nem olvasom, nem lévén kedvem erkölcsi szemétdombon kotorászni), hogy öcsém, Veres Lajos, legutóbbi nyilatkozatában a bányakerületi ág. hitv. ev. lelkészekhez fordul, ellenem szórt galád rágalmaival.

Jól számít; itthon ugyanis, ahol őt is ismerik, meg engem is, nem ad már hitelt az ő hazugságainak senki; csak a távolban akadhat még talán olyan, aki esetleg azt gondolhatná magában: hátha lehet mégis valami kis igaz abban, amit a nyilvánosság előtt föltárgaltat ellenem kárörvendő, bosszút szomjazó lélekkel!

Ezen tiszteletre méltó testület, lelkésztársaim iránti tiszteletből, mint akikhez öcsém felebbezte az ügyet, meg az igazság érdekében is, becsületem védelmére, elmondom röviden a tényállást.

Fájdalommal teszem ezt, mert hiszen nem tehetem a nélkül, hogy öcsém jellemének sötét foltját, eljárásának undok voltát föl ne tüntessem. Ebben pedig nem telhetik örömem. De hát ő akarta!

Előbbi támadásai után irt nyilatkozataimban részletesebben ismertettem már ügyünket, idézetekkel, számbeli adatokkal, tanukra hivatkozva; ámde azon nyilatkozatokból csak keveseknek küldöttem, hiszen magán ügyek tárgyalása nem tartozik a nagy nyilvánosság elé. Most azok iránt való tekintetből, akik előbbi nyilatkozataimat nem ismerik, vázolom röviden az ügy fejlődését.

Vagyontalan iparosnak vagyunk gyermekei.

Már deákori keresményemet beteg anyám, később özvegy anyám támogatására, testvéreim segítségére kellett küldözgetnem.

Mikor Oroszára kerültem lelkésznek, özvegy édes anyámat, kis hugomat azonnal magamhoz vettem; anyám most is nálam lakik, hugomat főneveltem, kiházasítottam, nénémet segitettem, Lajos öcsémnek pénzt adtam nyomda felállítására; lapját

fölkaroltam, nyomdáját megrendelésekkel láttam el, adósságainál jótálló voltam feleségemmel együtt.

Gyarapodott is támogatásom által annyira, hogy 20.000 koronáért házat vett jótállásom mellett, a nyomdája évenként körülbelül 6000 k. tiszta hasznot hajtott neki.

Még egy év előtt ő maga így irt nekem:

„mindig a legnagyobb tiszteletben tartotalak, s hálás voltam irántad s az is maradok, amiért emberré tettél, jó tanácsaiddal és segítségével sokra is vittem, — mi lesz velem, ha te, *aki mindig segítettél, ha segítségre szükségem volt, a jövőben megironod tőlem. — nem tudom.*“

Érdemes volt-e erre a segítségre, csakugyan hálás maradt-e? megmondja szétküldött nyilatkozata!

Mi történt, a mi ezt a nagy változást, ezt a dühös támadást előidézte?

Egyszerűen az, hogy *lapomat most már nem nála nyomatom!* Ez az én nagy bűnöm!

De hogyan jutottam én erre az elhatározásra?

Megtudtam, hogy régi adósságait sem törleszti, nevémmel visszaélve új adósságokat csinál, tilosrödon szerez pénzt (fölvette olyan kukoriczának az árát, ami nem is volt neki, eladott olyan részvényeket, amiket a zálogból ki sem tudott váltani, stb.) cselédeit, szedőit nem fizette; dolgait egészen elhanyagolta, tartozásaiért folyvást foglalásokat engedett foganatosítani, árveréseket kitűzni, ezek tömérdek költségébe kerültek; ezeket előttem gondosan *e'itkolta*, sőt mikor neszét vettem, *tagadta*; váltoit óvatolni engedte (1903. ápriltól novemberig 13802 k. értékű 10 váltoja óvatoltatott, amikért én meg feleségem voltunk jótállók.) házára mintegy 22000 k. volt már betáblázva. Én tehát, mint jótálló *vagyoniilag nagy mértékben terhelve voltam rossz gazdálkodása miatt.*

Vagyoni megmentésére tett önzetlen ajánlatimat elutasította, sőt hamis adataival új felelősségbe is rántott S—9000 k. erejéig, mikor háza árért is jótállást vállaltam, az árverés reggelén. csakhogy el ne árverezzék. *Írásban adott ígéreteiket feleségével együtt semmibe sem vették, sőt aggodalmamat kigúnyolták.*

A mellett míg egyrészt úton-útfélen rágalmazott. nekem meg goromba, sértő leveleket írogatott, másrészt volt képe ugyanakkor folytonosan (előlegért zaklatni. mert máskép nem tudta a sűrűn kitűzött árveréseket elhalasztatni. Az utóbbi időben lapomat már csak úgy tudta kiállítani, ha a szedőket én fizettem, a papirost én váltottam ki, így is *csütörtök helyett* pénteken, szombaton, vagy éppen az *utánna való kedden, sőt szerdán este* jelent meg a lapom! Előlegképpen a folyó év közepéig ki volt már fizetve lapom nyomásának díja. Pedig ő nekem *testvérének, jöltevőjének* 45 koronáért készítette azt hetenként kopott betűkkel. rossz papíron, amit az *idegen ny m dász* 36 koronáért állít ki csinos alakban.

És mégis ilyen előzmények után ő merete megtagadni az én váltoimtól még a forgatói aláírást is, csakhogy errel új előleg adására kényszerítsen; ő merete azt mondani, hogy nyomdája *inkább legyen idegené,* mint az eryim, mikor annak az adósságokkal együtt átvételére ajánkoztam olyképpen, hogy művezetőül alkalmazom, a tiszta jövedelemből adósságait kifizetjük, s mikor ki lesznek fizetve, *teher nélkül visszaadok neki mindent;* nem fogadta el ezt az ajánlatomat.

Ő folyvást rágalmazott engem alaptalanul, azzal, hogy megbuktatásán dolgozom (pedig hiszen ezzel *csak magamnak ártottam volna,* mert adósságait csak nekem kellett volna mint kezesnek kifizetni!) én pedig folyvást az ő nagy családja keserves jövője miatt tépelődtem. Ő nevetett engem a gondoktól való gyötődésem miatt, én pedig rettegetem attól, hogy vagyoni bukásába engem is magával ránt; ő engedte váltóit egymás után óvatoltatni s engem feleségemmel együtt mint jótállókat bepöröltetni, én pedig türtem, hogy azonfelül rágalmaz, leveleivel sérteget; ő itthon régi módon költekezett, rám háritva át minden gondot és vádat, én pedig a sok gondtól marcangolva kénytelen voltam fürdőre menni némi pihenés végett; ő engem örültnek híresztelt, lelövással fenyegetett, én pedig folyvást az ő megmentésén tüprengtem. Ő sorba zaklatta itthon, vidéken, Budapesten barátaimat hazugságaival s azzal a kunyorálásával, hogy engem szorítsanak továbbra is

az ő váltói aláírására, én pedig rettegetem, hogy tanácsaimat nem fogadva minden vagyona elúszik s adósságai rám maradnak. Elárverezték már házát, butorát, nyomdáját, elnegy rövid idő alatt földjük is.

Érte már megtettem 25 év óta mindent, amit csak tehettem, *sőt többet is, mint a mennyit saját családom érüekét tekintve szabad lett volna tennem;* ő azonban hálálansággal, gonoszsággal viszonozta ezt. Most már mivel tanácsaimat nem fogadta, rágalmai terjesztésével föl nem hagyott. haladéktalanul meg kellett tennem, amivel a magam családjának a magam becsületének, a magam nyugalmának tartoztam.

Rágalmai ellen a bírósághoz voltam kénytelen folyamodni védelemért; lapom nyomatását pedig másik nyomdába adtam, mikor láttam, hogy szedői az újév kezdetén megint nem dolgoznak, mert hátralékos fizetésüket nem kapták meg, papírja sem volt. *Hogyan hagyhattam volna lapom nyomását ilyen körülmények között ő nála?!*

Erre ő lapjában engem a legdurvább módon megtámadott. (azon a papíron, amit még én váltottam ki neki!) támadásait folytonosan ismétli; nem azért, mintha azzal magát védeni vagy igazolni, vagy megmenteni tudná, hanem csupán csak azért, hogy nekem ártson. *Lapjában előre hirdetett és bevallott célja, botrányt csinálni az én rovásomra.*

Hiszzen mit tartozik az ő vagyoni bukása a hirlap közönsége elé? mit tartozik az ő vagyoni bukása a bányai kerület papsága elé? mi köze van az ő vagyoni bukásának a püspökválasztáshoz? ő csak *ártani akar,* nekem, aki tulajdon vallemása szerint „emberré tettem és mindig segítettem, amikor segítségre volt szüksége.“

Ilyen gonoszságra csak elvetemült ember képes; *ilyen elvetemült embernek érdemel hitelt csak egy szava is?!*

Igy érthető, hogy ő, aki oda arcátlanodik magán ügyeivel, közbenjárást kunyorálni Sárkány S. püspök úrhoz, hallatlanul gorombán sérti azt meg, mihelyt ügyében nem úgy ír nekem, amint ő várta volna tőle. Mit bánja, hogy az püspök, 81 éves agastyán, szelidlelkü ember, nagy műveltségű férfiú: nem nyer irgalmat, kiméletet Veres Lajostól, az elemi iskolát végzett, bátyja révén uborkafára fölkapaszkodott, vagyoni és erkölcsi csődbe jutott pöffeszkedőnek tollától. Ez elég jellemző — Veres Lajosra nézve.

A püspök úr olyan magasan áll méltóságban, tiszteletben, érdemben, hogy egy Veres Lajos őt meg

nem sértheti, sárral fel nem dobálhat az ő cipőjéig sem!

Én pedig, aki kénytelen vagyok szégyenleni azt, hogy testvérem az az elvetemült vakmerő, aki ilyen alávalóságra képes volt, őszintén sajnálom, hogy még a püspök urat is bele keverte a mi bajunkba; — de másrészt némi elégtétel yanánt hivatkozhatom lelkésztársaim előtt erre: ime, *ilyen ember Veres Lajos*, ilyen ember üldöz engem rágalmaival, ilyen módon gyanusít támadásaival, önző pöffeszkedésből, vak bosszúból, dühös gyűlölettel, becsületre, tisztességre, igazságra, halára semmit sem adó gonoszsággal!

Mennyire semmibe sem veszi az igazságot, mily vakmerően állít, tagad, ferdit, ha érdeke kívánja: arra *mutatóul* megemlítek egy-két adatot, mert vitába ő velem nem ereszkedem.

Mikor már háza, bútora, nyomdája el volt árverezve, a járásbírósi tárgyalásnál így mondta be a szokásos adatokat: nyomdatulajdonos, vagyona értéke 30000 k. Ha csakugyan igaz, hogy ő nyomdatulajdonos a nyomda elárverezése után is, akkor csak valami tilos módon játszották ki a vevővel összebeszélve a bírói árverést a hitelezők, illetve az én rovásomra. Vagy pedig nem igaz, hogy nyomdatulajdonos, csak hazudja annak magát még a bíró előtt is.

Ha csakugyan igaz, hogy vagyona értéke 30000 k., akkor miért fizetteti velem, mint jótállóval a maga és felesége tartozásait, miért nem fizeti szedőit, házbérét, tartozásait, a nyomda hasznobérét? Vagy pedig nem igaz, hogy vagyona értéke 30000 k., csak ő hazudja ezt a bíró előtt is.

Ha igaz, hogy nekem annyi adósságom van, mint ő felsorolja, van lelke mégis velem fizettetni meg az ő adósságait, sok jótéteményeim viszonzásául?! Tudja ő, hogy adatai közel sem járnak az igazsághoz, hiszen a maga vagyoni állását sem vette számításba soha, mit törődik az enyimmei, a minez semmi köze, — csak hitelemet szeretné rontani, pedig az ő szavára rá sem hederít senki sem!

Elég vakmerő azzal is vádolni, hogy ezt a mostani hírlapi harcot is én kezdtem ellene! holott egyszerűen a nyilatkozatok *keltével* ki lehet mutatni, hogy csak a *harmadik* támadására válaszoltam, megírván, hogy miért nyomatom lapomat más nyomdában; akkor egy kis ideig elhallgatott, de megint ő támadott meg lapjában nyersen, gorombán, hazug rágalmakkal, én pedig csak adatokkal, idézetekkel, tanukra hivatkozva, higgadtan bizonyítottam vála-

szaimban igazaimat. Ezzel pedig tartoztam állásomnak is, mert hűveim és választóim előtt akart meggyalázni, becsületemben vagyonomban akart tönkre tenni. A ki hivatalos kihallgatás alkalmával ilyen valótlanságokat mer bevallani, hogyan lehetne annak csak egy szavát is igaznak venni, ha négy-szemközti beszédeket mond el, vagy éppen találgatásait sorolja el?

Amíg várt a püspök úrtól közbenjárást, tisztelettel és bizalommal kereste föl, azután pedig megmarta. Amíg nála nyomatam a lapomat, addig jó voltam neki, azután pedig minden hazugsággal elárasztott, régi ügyek elferdített föltárásával meggyanúsított. Halálos gyűlöletben él első és második felesége családjával, huragban él többi testvérünkkel, az anyai hagyatéktól megfosztotta első feleségétől való gyermekeit, vagyoniilag tönkre tette mostani feleségét, összeveszett már G. Szabó Lajossal, aki nyomdáját megmentő szándékkal árverésen megvette s neki hasznobérbe adta, most hírlapjában ezt marczangolja.

G. Szabó Lajos úr azt hitte, öcsém beszédjei alapján, hogy én méltatlanul járok el öcsémmel szemben, azért segítségére ment a nyomda megvételével; most pedig már megismervén őt, így ír lapjában:

„Veres Lajossal polémiába sem ereszkedhetem, mert az ő felfogása szerint hazudik az ev. püspök, hazudik a testvére, aki — valljuk meg az igazat — évek hosszú során úgy erkölcsileg mint anyagilag oly mértékben támogatta, hogy vármegyénkben testvérével szemben tanusított szeretete közmondásossá vált: hazudik továbbá mindenki, aki nem akar rajta úgy segíteni, hogy azt visszafizetni ne kelljen, mert az ő szótárából, sajnos, de visszafizetés fogalma egyszer s mindenkorra törölve van.“

Dr. Bikádi Antal ügyvéd, akivel tanácskoztattam a tenni valókról, ezt írja:

„többször beszélgettünk erről a delogrói, egy évig latolgattad az esélyeket s csak miután Lajos helyzete nem javult, ellenkezőleg majdnem minden hétre tüzetett ellene árverés, akkor határozta el magadat arra, hogy érdekeidet vele szemben biztosítod, s ezt — a mennyire t. i. lehetett — megtetted, mondhatom, a legkiméletelesebb módon.

Őszintén mondom, hogy attól kezdve, amikor először hozta szóba előttem Lajos vagyoni bajait, mindig legmélegebb rokonérzéssel, aggódó

gondoskodással, jóakarattal kerested azokat az eszközöket és módzatokat, a melyekkel Lajos pénzügyi zavarán segíthetnél. Ebben az igyekezetemben még a magad érdekeit sem kimélted, s azt hiszem, a magad baja életedben sem adott annyi gondot, mint most a testvéredé.”

Engem is bepörölt 1200 k. miatt, de a bíróság elutasította keresetével. (A rágalom miatt indított perben még nincs ítélet.)

Egyszóval: mindenütt, mindenkor, mindenben csakis kizárólag az ő érdeke, haszna, előnye, akarata az irányadó neki. Minden mást eltiporni, legyalázní, szidalmazni, gyanúsítani, rágalmazni, a nyilvánosság előtt meghurcolni feljogosítva érzi magát.

Mihaszna tagadnám: nagyon fáj nekem, hogy testvérem az, aki ily csúf módon viseli magát a nyilvánosság előtt, ilyen elvetemült vakmerőséggel hárszól engem is, — de hát nem tehetek róla!

Viselem a keserves megpróbáltatás tövis koronáját, azzal a tudattal, hogy nem ilyen viszonzást érdemelt az én testvéri szeretetem, türelmem, sok esztendei áldozatkész jóságom. Viselem, de nem viszonzom a sértéseket, rágalmakat; nem viszonzom, mert a legégetőbb sebek fájdalma alatt sem aljasodom le annyira, hogy elfelejthetném, miszerint én pap, művelt ember és testvér vagyok. A hivatás, az ész, a szív, a vér tiltja nekem, hogy tovább menjek, mint mennyire mennem a *jogos, sőt köteles önvédelem* engedi és parancsolja.

Nem lep meg, nem sebez meg most már téle

semmi. Sok kiméltlen títése megkeményített. A piszkos hullámok is, mentül mérgesebben csapkodják a sziklát, csak annál tisztábbra mossák; — *öcsém rágalmai, mentül vakmerőbbek, annál inkább igazolnak engem, hogy türelmem elfogyván, megszakítottam vele minden összeköttetést.*

Öcsém minden újabb támadása csak azt bizonyítja, hogy mennyire súlyodt ő a hálátlanság, szivtelenség, tisztességtelenség, vakmerőség lejtőjén; de bizonyítja azt is, hogy milyen nagy volt az én szivemben ő iránta a testvéri szeretet és bizalom, melytől elvakítva oly sokáig eltűrtem zsarolásait, fel nem ismertem álnokságát, nem hittem elaljasodását.

Ez hiba volt tőlem, de megbocsátható hiba a testvéreknél! Nincs okom ezt szégyenelni. A szívet vizsgáló isten bizonyosan megbocsátja nekem ezt a hibát!

Öcsém lelkésztársaim elé vitte az ügyet, amely pedig egészen magán ügy; elfogadom őket én is bíráimul. Itéljenek, a közölt kevés adatokból. Tudom, hogy kínos helyzetemben részvétet és igazolást várhatok ítéletükben, nem kárhoztatást és elítélést.

Másnak öröm forrása a jótétel, nekem keserűségé lett; másnak hű társ a testvér, nekem ádáz ellenség.

Az Isten bocsásson meg neki érte!

Én megbocsátok; sőt köszönöm neki, hogy bár akarata ellen is, alkalmat adott nekem, hogy magam eljárását igazolhassam lelkésztársaim előtt.

Orosházán, 1904. június 20.

Veres József.